

Список використаних джерел

1. Закон України про ратифікацію Конвенції про права інвалідів та Факультативного протоколу до неї // Офіц. вісн. України. - 2010. - № 17.
2. *Тарасенко В. С.* Правове забезпечення соціального захисту дітей-інвалідів в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.05 / Тарасенко Вікторія Сергіївна. - Одеса, 2005.
3. *Козуб І.* Права людини чи інваліда? / І. Козуб // Право України. - 2010. - № 1. - С. 122-127.
4. СССР и международное сотрудничество в области прав человека : Документы и материалы. - М. : Междунар. отношения, 1989.
5. *Шаповалова Т. В.* Соціальна робота з людьми з обмеженими фізичними можливостями / Т. В. Шаповалова, Н. В. Грабовенко. - Луганськ : ЛППСТ, 2008. - 160 с.
6. Закон України про охорону дитинства // Уряд. кур'єр. - 2001. - № 98.
7. Закон України про реабілітацію інвалідів в Україні // Відом. Верхов. Ради України. - 2006. - № 2-3. - Ст. 36.
8. Стандартні правила забезпечення рівних можливостей для інвалідів : резолюція Генеральної Асамблеї ООН від 20 груд. 1993 р. № 48/96/1 // Інформ.-пошук. система "ЛІГА".
9. *Ипатов А. В.* Международная классификация функционирования ограниченной жизнедеятельности и здоровья и проблемы инвалидности : монография / А. В. Ипатов, И. Л. Ферфильфайн, С. А. Рыков. - Днепропетровск : Гамалия, 2004. - 304 с.
10. Загальна декларація прав людини: Законодавство України про шлюб, сім'ю та молодь. - К. : Юрінком, 1997. - С. 22-23.
11. *Наклонов Д. Н.* Типы социальной политики в рыночной экономике / Д. Н. Наклонов, В. И. Сигов, Т. В. Шевцова // Социальная политика в рыночной экономике : материалы межвуз. науч.-практ. конф. - Чебоксары, 2001. - С. 162-167.

Орест-Мар'ян Курило,

*аспірант кафедри управління освітою НАДУ,
заступник голови Стрийської районної ради*

Взаємодія влади та громадських організацій щодо розвитку системи освіти на регіональному рівні

У статті проаналізовано досвід Стрийського району щодо впровадження державно-громадського управління освітою на регіональному рівні. Окреслено завдання щодо партнерства державних органів та організацій громадянського суспільства для забезпечення розвитку регіональної системи освіти.

Ключові слова: державно-громадське управління освітою, загальна середня освіта, регіон, громадянське суспільство.

In the article experience of the Stryj district is analysed in relation to introduction state of public management education at regional level. A task in relation to partnership of public organs and organizations of civil society is certain for providing of development of the regional system of education.

Key words: public and state education management, general secondary education, region, civil society.

Постановка проблеми. У сучасних умовах участь громадськості у виробленні та реалізації державної політики стає основною умовою побудови демократії в Україні. У Національній доктрині розвитку освіти України [1] визначено, що сучасна система управління освітою має розвиватись як державно-громадська, вона повинна враховувати регіональні особливості, тенденції до зростання автономії навчальних закладів, конкурентоспроможність їх освітніх послуг. Діяльність державних органів влади та освітян спрямовується на пошуки нових демократичних відкритих моделей управління освітою, що зорієнтовують освітні процеси не на відтворення, а на розвиток. В усіх документах, що стосуються державної освітньої політики, передбачається модернізація системи державного управління відповідно до принципів належного врядування (good governance), що передбачає залучення громади до прийняття і реалізації рішень, внаслідок чого змінюється навантаження, функції, структура і стиль центрального та регіонального управління освітою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Існує велика кількість різноманітних літературних джерел щодо запровадження державно-громадської моделі управління освітою, зважаючи на міждисциплінарний формат цієї теми. Вони охоплюють широке коло управлінських, суспільно-політичних та педагогічних проблем. Теоретичні основи самоврядування розроблялися такими науковцями, як О.Лебединська, Ю.Панейко, О.Оболєнський та ін. Залучення громадян до участі в місцевому самоврядуванні представлені, зокрема, в роботах І.Бураковського, В.Нікітіна та ін. Різні аспекти державно-громадського управління та залучення громадськості до управління освітньою системою викладені в працях Т.Бутирської, В.Андрущенка, Л.Гаєвської, В.Грабовського, Л.Гриневич, І.Зязюна, В.Кременя, Л.Парашенко, С.Крисюка, В.Лугового, Т.Лукіної та ін.

Невирішені раніше частини загальної проблеми. Незважаючи на широкий спектр досліджень проблематики, теоретичні і практичні питання щодо механізмів залучення громадськості до участі в реалізації державної освітньої політики та ролі громадських організацій в розвитку системи загальної середньої освіти в Україні на регіональному рівні вивчені ще не достатньо. Практичні аспекти взаємодії органів державної влади із громадськістю залишаються осторонь або ж розглядаються вочевидь стисло, особливо що стосується форм і методів співпраці органів державної влади із громадськими об'єднаннями та громадами на місцевому рівні. У системі державного управління освітою ще не достатньо розвинені механізми співпраці громадських організацій в питаннях реформування і реалізації освітньої політики в Україні. Кожна структура активно діє в освітньому просторі і по-своєму визначає мету, завдання та позицію громадськості в освітньому просторі. У суспільстві зростає усвідомлення, що освіта не є виключно справою держави. Але, з іншого боку, впровадження державно-громадського управління освітою на національному, регіональному і місцевому рівнях гальмуються через низку чинників, зокрема:

- недостатню активність населення в участі управління освітою;
- неготовність директорів загальноосвітніх навчальних закладів співпрацювати з громадськістю;
- недостатню активність населення в участі в управлінні освітою;
- відсутність партнерської відповідальності у сфері освіти;
- недостатньо ефективну роботу органів управління освітою з реалізації державно-громадського управління тощо.

Відтак актуальність виконаної роботи зумовлюється необхідністю визначення наукових і практичних підходів щодо удосконалення механізмів державного управління загальною середньою освітою як на рівні держави, так і конкретного регіону.

Метою статті є аналіз взаємодії органів державної влади та громади для забезпечення гнучкого реагування державного управлінського механізму на зміни в суспільстві в цілому та в масштабі регіону відповідно до запитів безпосередніх споживачів освітніх послуг.

Виклад основного матеріалу. Повноваження місцевих органів державної виконавчої влади та органів місцевого самоврядування у сфері освіти визначені законами України "Про освіту", "Про місцеве самоврядування" та деталізовані у відповідних галузевих законах України: "Про дошкільну освіту", "Про загальну середню освіту", "Про позашкільну освіту", "Про професійно-технічну освіту". У межах визначених чинним законодавством повноважень на місцевому рівні ключовими напрямками діяльності, які можуть вплинути на якість освіти в місцевих навчальних закладах та бути представленими місцевій громаді, є: формування відповідної місцевим потребам мережі освітніх закладів, покращення ефективності їх фінансування та матеріального забезпечення, контроль за якістю їх роботи, належна кадрова політика, які втілюються у відповідні комплексні програми розвитку освіти на місцевому рівні.

Метою державно-громадського управління освітою є оптимальне поєднання державних та громадських впливів в інтересах особистості, соціуму та влади [3].

Для вироблення програм розвитку шкільної освіти на місцевому рівні важливо, враховуючи основи положення Національної доктрини розвитку освіти України [4], визначити особливості, механізми і форми державно-громадського управління та міжсекторального партнерства. Розглянемо це на прикладі Стрийського району Львівської області.

Система освіти Стрийського району представлена 54 навчальними закладами різних типів і форм власності. З них:

- загальноосвітніх навчальних закладів (ЗНЗ I-III ступенів) - 17, у тому числі 2 - навчально-виховні комплекси (НВК) "ЗНЗ I-III ступенів - ДНЗ" (дошкільний навчальний заклад), в яких навчається 2963 учні;
- ЗНЗ I-II ступенів - 22, з яких 6 - НВК "ЗНЗ I-II ступенів - ДНЗ" (1658 учнів);

- ЗНЗ I ступеня - 13 (196 учнів);
- НВК "ЗНЗ - ліцей" - 1 (310 учнів);
- НВК "ЗНЗ - гімназія" - 1 (302 учні);
- дошкільні установи - 20, де в 47 групах виховується 963 дитини. Варто зазначити, що проектна потужність ДНЗ району розрахована лише на 660 дітей.

Середня наповнюваність класів по району нижча ніж в Україні, а саме 13,9 учня. З них:

- у ЗНЗ I-III ст. - 16,6 учнів, а в ЗНЗ I-II ст. - 10,8 учня;
- ЗНЗ I ст. - 10,9 учня.

Натомість наповнюваність учнів у навчально-виховних комплексах трохи вища, а саме, в НВК "ЗНЗ - гімназія" - 19,1; НВК "ЗНЗ - ліцей" - 21,3.

Порівняно з 2010 р. зменшилися загальна кількість учнів на 601 особу та кількість класів на 31. Середня наповнюваність класів також знизилася на 0,42 учня.

За аналізом статистичних даних можемо зробити висновок, що сьогодні мережа навчальних закладів Стрийського району не повною мірою відповідає демографічним викликам та потребам економіки регіону. Зокрема, в дошкільній освіті спостерігається недостатня кількість закладів, особливо в сільській місцевості. У системі загальної середньої освіти існує значна кількість малокомплектних шкіл. Такі школи, де навчаються від 20 до 50 учнів, не в змозі забезпечити належного рівня якості освіти. Тут не виправдано висока вартість навчання учня (вона може коливатися від 5 до 20 тис. грн) часто цілком не забезпечує якості. Розширена мережа шкіл потребує значних коштів та ефективного їх розподілу. Це також свідчить про необхідність оптимізації мережі закладів. Однак питання оптимізації останнім часом набувають гострого суспільного резонансу, політичного протистояння, громадського збурення. Усі вказані вище явища є наслідком, передусім, неефективної системи управління освітою як на центральному, так і на місцевому рівні, зокрема відсутність прозорості при прийнятті важливих для громади рішень та відповідального інформаційного супроводу дій влади.

Відтак основним завданням для громадських структур Стрийського району щодо утвердження державно-громадської системи управління освітою стала незалежна експертиза стану справ у освітній галузі та налагодження діалогу з владними структурами з метою встановлення балансу інтересів громадськості й органів управління загальною середньою освітою.

Для координації дій суб'єктів державно-громадського управління використовується принцип наскрізно-рівневої адаптації й діалогічної узгодженості. Він передбачає взаємну адаптацію цілей державної й громадської складової за вертикаллю та в горизонтальних ланках управління. Діалогічне узгодження забезпечує зближення різних точок зору, що допомагає досягти взаєморозуміння й запобігає виникненню конфліктів [2]. У практичній діяльності Стрийської районної ради та державної адміністрації цей принцип реалізовується через спільні засідання, наради, погоджувальні зустрічі,

круглі столи за участю представників державних і громадських суб'єктів управління, зарубіжні стажування та вивчення кращого досвіду.

Найважливішим завданням, яке органи державної влади та місцевого самоврядування Стрийського району визначили щодо залучення громадськості до участі у формуванні й реалізації державної освітньої політики, визначено мотивацію територіальних громад та громадських організацій до активних дій для розв'язання проблем комплексного розвитку кожної громади і регіону в цілому. Основа розвитку регіону вбачається у неухильному поліпшенні діяльності регіональної системи освіти, запровадженні принципів демократичного врядування в практику управління навчальними закладами [5].

Розвиток місцевої громади через освіту - це процес, у якому місцеві відомства, місцева влада, освітні заклади спільно працюють над створенням і реалізацією проектів, спрямованих на поліпшення освітніх послуг для кожного члена громади та якості роботи освітньої мережі загалом. Процес соціального розвитку кожної громади - це процес створення кращих умов для фізичного і духовного розвитку кожного її члена - від немовляти до пенсіонера.

Головна відповідальність за стан системи освіти у Стрийському регіоні лягає на владу (відділ освіти РДА, районну раду, керівництво освітніх округів). Однак в останні роки помітно зріс вплив громадських організацій на розв'язання соціальних і, зокрема, освітніх проблем району. Так, у Стрийському районі активно працюють Асоціація керівників шкіл, Асоціація відроджених гімназій України, Агенція реконструкції та розвитку Стрийського району, молодіжні організації "СУМ", "Пласт", "Українська молодь - Христові", які намагаються проводити інноваційні зміни в освіті району, беруть активну участь у транскордонному проекті "Польща - Білорусь - Україна 2007-2013" та низці інших ініціатив.

Велике значення для створення програм стратегічного розвитку Стрийщини мала участь керівників районної ради, сільських голів, директорів шкіл у канадсько-українському проекті "Економічний розвиток громади". Навчальна поїздка до Канади стала ефективною спробою використати досвід інших країн в умовах України. Одинадцять сільських громад були учасниками цього експерименту.

На основі досвіду організацій Канади було проведено масштабну роботу щодо створення власної моделі соціально-економічного розвитку регіону. Це, у свою чергу, спонукало до створення нової громадської організації "Агенція регіонального розвитку Стрийщини", яка разом із місцевою владою зайнялася складанням програми "Стратегічний розвиток освіти району "Школа 2009-2014 рр." До участі в розробці були залучені педагогічні колективи, батьківські ради, депутати сільських та селищних рад, представники ділових кіл. Документ було розглянуто на сесії Стрийської районної ради і на його основі затверджено програму "Стратегічний розвиток освіти Стрийського району: "Школа 2009-2014 рр."

Досвід показує, що в сучасних умовах одночасно задовольнити всі потреби й запити неможливо, тобто не можна мати в освіті всього відразу для

всіх, а тому необхідно на рівні регіону розробляти альтернативні сценарії розвитку, які є раціональною реакцією на непевність щодо майбутніх ресурсів.

Створення таких сценаріїв із загостренням проблем і виявленням наслідків різних підходів надзвичайно важливий чинник, який полегшує побудову політичного консенсусу навколо справ освіти в районі. Тому відділи Стрийської РДА, Стрийської районної ради докладно планують інвестиції на зміцнення матеріально-технічної бази закладів освіти та ремонту шкільних об'єктів з випередженням від 3 до 5 років.

У дошкільній освіті пріоритетом було визначено послідовне збільшення кількості місць у дошкільних закладах відповідно до місцевих потреб. Розширення мережі дошкільних установ буде здійснюватися за рахунок будівництва нових будівель, ремонту старих будівель, відновлення груп у приміщеннях садків, зданих в оренду, створення комплексів "дитячий садок - початкова школа" за рахунок вивільнених приміщень шкіл. Більшого розвитку мають набути різні форми дошкільного виховання, які не передбачають цілоденного перебування дитини в садку і дають можливість для реалізації батьківських ініціатив щодо змісту програм тощо.

Основним завданням у сфері загальної середньої освіти залишається забезпечення рівного доступу до якісної освіти для кожної дитини, незалежно від того, в якій школі вона навчається і в якому селі проживає [4]. З цією метою здійснюється аналіз мережі навчальних закладів, оцінка їх діяльності та запроваджується звітування про результати роботи школи місцевій громаді. Розробляються заходи для оптимізації мережі закладів та функціонування освітніх округів, що передбачають: наявність дитячого садка та початкової школи у кожному населеному пункті, де є діти відповідного віку, та організацію навчання учнів основної і, особливо, старшої школи у визначених опорних школах освітнього округу, які забезпечені відповідними кадрами, навчальною базою, підвезенням. На нашу думку, розподіл шкіл на школи I-го, I-II-го та III-го ступенів (старша профільна школа) в межах освітнього округу сприятиме покращенню можливостей навчання і виховання дітей в умовах навчального середовища для певної вікової групи. За відсутністю позашкільного закладу на місцевому рівні на базі вивільнених приміщень школи можна створити громадсько-культурний центр.

У рамках програми стратегічного розвитку освіти Стрийського району на 2009-2014 рр. втілюються в життя проекти: "Шкільний автобус" (щорічно із місцевого та державного бюджету закуповуються два автобуси для підвезення учнів до опорних шкіл); "Енергоощадні технології утеплення приміщень навчальних закладів" (щорічно із районного та сільських бюджетів проводяться утеплення шкільних приміщень та заміна вікон на сучасні енергозберігаючі); "Тепловізор" (закуплено прилад для визначення місць витоку тепла з приміщень); "Сучасна спортивна зала - школярам" (будуються нові та реконструюються старі спортивні зали та майданчики) та інші.

Під час реалізації таких програм розвитку освіти у районі можна зауважити дві особливості. По-перше: це повага з боку влади до грошей платників податків, що означає необхідність точно планувати те, на що будуть витра-

чені кошти районного бюджету і обов'язковість державного звіту про використання коштів. По-друге, діяльність влади і видатки бюджету аналізують і контролюють люди та громадські організації, які слідкують, чи видатки, навіть справно реалізовані, приносять ефекти, що наближають досягнення визначеної в програмі мети. А це, у свою чергу, сприяє ефективному й прозорому витрачанням бюджетів, підвищує рівень довіри громади до державної влади.

Висновки. Впровадження державно-громадського управління системою освіти на регіональному рівні відбувається через використання різних форм і методів взаємодії органів державної влади та місцевого самоврядування.

Досвід роботи Стрийської районної ради демонструє нам один із багатьох шляхів, як саме громада і кожен із її членів може брати безпосередню участь у керуванні розвитком системи освіти на регіональному рівні - від школи до відділу освіти та районної ради.

Перспективою подальших досліджень є форми співпраці влади, громади та конкретної особи щодо формування культури індивідуальної та колективної суспільної відповідальності, яка й закладає міцні основи громадянського суспільства.

Список використаних джерел

1. *Гаєвська Л. А.* Державно-громадське управління загальною середньою освітою в Україні (друга половина XIX - початок XX ст.) : монографія / Л. А. Гаєвська ; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. - Умань : ПП Жовтий, 2008. - 332 с.
2. *Гошко А. О.* Контури нового управлінського курсу трансформації України / А. О. Гошко, Г. А. Дмитренко, В. М. Князев. - К. : Вид-во НАДУ, 2004. - 176 с.
3. *Грабовський В. А.* Державно-громадське управління загальною середньою освітою в Україні: стан та перспективи / В. А. Грабовський // Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. пр. / редкол. : С. М. Серьогін (голов. ред.) та ін. - Дніпропетровськ : ДРІДУ НАДУ, 2005. - Вип. 1 (19). - С. 102-111.
4. Національна доктрина розвитку освіти України // Освіта України. - 2002. - № 33. - 23 квіт. - С. 4-6.
5. *Паращенко Л. І.* Проблеми державно-громадського управління загальною середньою освітою в Україні / Людмила Іванівна Паращенко // Освіта і управління : наук.-практ. журн. - 2010. - Т. 13. - № 4. - С. 32-39.

Віталій Малащенко,
*аспірант кафедри економічної
теорії та історії економіки НАДУ*

Економічна безпека підприємства як чинник ефективного корпоративного управління

У межах статті розглядаються основні проблеми забезпечення економічної безпеки підприємства як чинник сучасного корпоративного управління з формуванням цілісної корпоративної культури. Аналізуються внутрішні та зовнішні загрози. Розглядаються сутність та вимоги до формування безпеки